

Бугрій Н. Р.

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНА ВОЄННА МЕТАФОРА В ПОЛІТИЧНОМУ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ: СПРОБА ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Стаття присвячена дослідженню воєнних метафор як ключового риторичного інструменту в сучасному англо-українському політичному дискурсі. Метафора відіграє значну роль у політичній комунікації, оскільки дозволяє політикам не тільки ефективно виражати складні ідеї, але й викликати сильні емоційні реакції у аудиторії. Стаття базується на аналізі текстів, зібраних з різних джерел англо- та україномовного інформаційного простору, наприклад, виступів політиків, новинних статей та офіційних заяв. Особливого значення воєнна метафора набуває в умовах військових протистоянь, де вона активно використовується для мобілізації суспільної підтримки та легітимації політичних рішень. Особливу увагу приділено використанню воєнних метафор у контексті російсько-української війни. Зокрема, розглянуто такі метафори, як «Україна як щит», що символізує її роль у захисті європейських демократичних цінностей, та «заморожений конфлікт», що характеризує ситуацію нестабільності та невизначеності в контексті війни на Донбасі. Метафора «вічний лютий» описує стан постійної боротьби та незахищеності, в якому перебуває українське суспільство від початку повномасштабного російського вторгнення. У цьому аналізі також розглядаються інші метафори війни, що з'явилися в політичному дискурсі, та висвітлюється їхній вплив на формування політичних наративів і громадської думки. У контексті нинішньої політичної ситуації, особливо в умовах глобальних викликів, що постали перед Заходом внаслідок російської агресії, метафори війни набули нових і дедалі ширших конотацій. У статті робиться акцент на недостатньо дослідженому прагмалінгвістичному аспекті використання воєнних метафор в англо-українському політичному дискурсі. Війна, яка продовжується, породжує нові метафори або накладає нові значення на вже існуючі. Це питання набуває особливого значення у контексті формування політичної свідомості громадськості, а також стратегій, що стоять за використанням метафор у різних політичних і культурних контекстах.

Ключові слова: воєнна метафора, політичний дискурс, прагмалінгвістика, російсько-українська війна, мобілізація, соціальна ідентичність, геополітичні реалії, комунікативна стратегія.

Постановка проблеми. Воєнні метафори є одними з найвагоміших риторичних прийомів у теперішньому політичному дискурсі. Це допомагає політикам ефективно висловлювати складні ідеї та концепції, а також викликати різні емоційні реакції у своєї аудиторії. Беручи до уваги важливість політичної комунікації у формуванні громадської думки, аналіз воєнних метафор має велике значення як в академічному, так і в повсякденному контексті. Значної уваги заслуговує англійсько-український політичний дискурс, адже військові метафори набувають ще більшого конотативного значення в контексті російсько-української війни, зокрема глобальних викликів, що постають перед Заходом. У такому контексті воєнні метафори відображають реалії війни та формують політичні наративи, що впливають на рішення громадян і політиків. Попри значний інтерес до воєнних

метафор, прагмалінгвістичний аспект їх використання в англо-українському політичному дискурсі залишається вивченим недостатньо, оскільки війна досі триває, водночас породжує нові метафори чи накладає на вже існуючі метафори нові значення. Це питання набуває особливого значення у світлі необхідності розуміння, як саме ці метафори впливають на формування політичної свідомості та які стратегії стоять за їх використанням у різних політичних контекстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення військових метафор у політичному дискурсі сягає античності, коли Аристотель описав метафори як важливі риторичні засоби. Значний внесок у сучасне розуміння ролі метафори в політичній комунікації зробили такі видатні вчені, як Дж. Лакофф і М. Джонсон. У своїй праці «Метафори, якими ми живемо» вони запропо-

нували когнітивний підхід до вивчення метафор, згідно з яким метафори формують основу нашого сприйняття та концептуалізації реальності. Їхня робота відкрила нові перспективи для досліджень у цій сфері, зокрема для аналізу політичних метафор [9]. Т. ван Дейк є одним із тих науковців, хто у своїх працях наголошував на прагматичному аспекті політичного дискурсу, досліджуючи, як метафори можуть впливати на соціальні та політичні реалії. Його роботи зосереджені на тому, як політичні метафори сприяють створенню та підтримці ідеологічних структур, які формують громадську думку, зокрема через політичні виступи [10]. Р. Водак, ще одна ключова постать у сфері дискурс-аналізу, у своїх дослідженнях приділяє особливу увагу ролі метафор у формуванні національної та європейської ідентичності, зокрема в контексті політики Європейського Союзу. У своїх працях вона аналізує, як метафори використовуються для легітимації політичних процесів та інтеграційних ініціатив, що впливають на сприйняття політичної єдності та ідентичності [11]. Своєю чергою, Т. Кіс також здійснила вагомий внесок у дослідження політичного дискурсу в українському контексті. Її праці стосуються прагмалінгвістичного аналізу політичних метафор, зокрема в умовах кризових ситуацій та суспільних суперечок. Вона досліджує, як метафори можуть впливати на громадську думку та політичні рішення, що особливо актуально в умовах сучасної політичної ситуації в Україні [3]. Хоча існує значна кількість досліджень, що аналізують різні аспекти воєнних метафор, досі залишається відкритим питання їх прагмалінгвістичного аналізу в англо-українському політичному дискурсі.

Постановка завдання. Метою статті є комплексний аналіз функціонування воєнних метафор у політичному англо-українському дискурсі з використанням прагмалінгвістичного підходу. Зокрема, дослідження спрямоване на виявлення основних типів воєнних метафор, їхніх функцій та впливу на політичні наративи в англomовному та українському дискурсі. Стаття має на меті з'ясувати, які стратегії комунікації підтримуються за допомогою воєнних метафор та який вплив вони можуть мати на свідомість реципієнтів.

Виклад основного матеріалу. Метафора як інструмент впливу на свідомість має давню історію і є одним із головних риторичних прийомів ще з часів Аристотеля. Вона допомагає не тільки пояснювати складні ідеї, але й мобілізувати суспільство та впливати на політику. Згідно з когнітивною теорією метафор Дж. Лакоффа і М. Джон-

сона, метафори формують наше мислення та сприйняття світу. Особливо сильна воєнна метафора в політичних виступах, адже вона переносить образи боротьби на соціальні й політичні процеси, роблячи їх зрозумілими для широкої аудиторії. Особливу увагу слід звернути на соціально-психологічні аспекти використання воєнних метафор. В умовах політичної нестабільності або кризи, такі метафори здатні викликати колективні емоції, такі як страх, гнів або солідарність. Це, в свою чергу, сприяє формуванню групової ідентичності, де суспільство об'єднується навколо спільного ворога або загрози. Такі процеси можуть бути як позитивними, коли мова йде про консолідацію нації перед зовнішньою загрозою, так і негативними, коли вони призводять до внутрішньої поляризації і радикалізації. У англо-українському політичному дискурсі воєнні метафори часто використовуються для опису внутрішніх і зовнішніх політичних подій, що потребують рішучих дій або жорстких заходів. Вони надають політичним питанням емоційної ваги, що сприяє посиленню підтримки з боку громадськості.

За останні роки кількість наукових досліджень, присвячених метафорам у політичному дискурсі, значно зросла, і цей напрямок продовжує привертати увагу науковців. Метафора стала важливим інструментом для аналізу політичної комунікації, оскільки вона дозволяє структурувати складні поняття та викликати реакції у суспільства, що сприяє ефективному впливу на суспільну думку. Дослідженням метафори займалися і продовжують займатися такі науковці, як А. Кам'янець, О. Левченко, А. Гаврилюк, Л. Довбня, Л. Тимошенко, І. Царьова. В їхніх працях висвітлюються різноманітні теми, використовуючи метафори, від політичного до військового контексту. Вони розглядають метафору не лише як лінгвістичний інструмент, а й як важливий когнітивний механізм, що впливає на сприйняття дійсності та формування соціальної ідентичності. А. Гаврилюк досліджує метафору як когнітивний інструмент, підкреслюючи її роль у формуванні образів та категорій, що впливають на мислення та комунікацію [1]. Л. Довбня розглядає метафоризацію як процес, що відображає світосприйняття, де метафора не тільки мовний, а й концептуальний засіб для інтерпретації реальності [2]. Т. Кіс вивчає еволюцію базових метафор, підкреслюючи їхню змінність під впливом соціокультурних факторів [3]. О. Левченко досліджує сучасні підходи до автоматизованого аналізу метафор, що має значення для комп'ютерної лінгвістики [4].

Л. Пустовіт аналізує засоби вираження метафори в різних мовних стилях, зокрема в художньому та публіцистичному дискурсах [5]. Ю. Тимошенко вивчає еволюцію метафори як інструменту мислення, актуального для політичної та літературної риторики [6]. І. Царьова зосереджується на ролі метафор у воєнному дискурсі, підкреслюючи їхнє значення у формуванні громадського сприйняття конфліктів і процесах неологізації [7]. Враховуючи це, можна сказати, що ці вчені роблять внесок у краще розуміння того, як метафори формують наші уявлення про світ і впливають на різні аспекти суспільного життя.

У контексті російсько-української війни з'явилося багато метафор, які допомагають зрозуміти події та передати емоції, пов'язані з цією ситуацією. Деякі з цих метафор мають міжнародне значення, наприклад англійські «frozen conflict» («заморожений конфлікт») і «Ukraine as a Shield» («Україна як щит»).

Метафора «Україна як щит» використовується для опису ролі України в контексті російсько-української війни, зокрема з точки зору її геополітичного значення та ролі в захисті європейських демократичних цінностей від російської агресії. Ця метафора є складною та багатовимірною. У класичному розумінні «щит» символізує захист від зовнішньої загрози. У геополітичному контексті Україна розташована на кордоні між росією та Європою і тому є територією стратегічного значення. У цьому сенсі Україна є щитом, який захищає Європу від можливої російської експансії. Вона знаходиться на передовій лінії протистояння між демократичним Заходом і авторитарною росією. Ця аналогія відображає той факт, що збройні сили України не дають російським військам просуватися на захід. Українські солдати захищають інші країни від російської агресії і діють як щит, що поглинає основний удар. У політичному плані Україна є захисником європейських демократичних цінностей, таких як свобода, суверенітет і права людини. Таким чином, боротьба України – це також боротьба за збереження цих цінностей у Європі та світі. Використання цієї метафори означає, що російська загроза спрямована не лише проти України, але й проти всього західного світу. Це створює відчуття, що якщо Україна впаде, то наступною мішенню агресії стануть інші країни. Ця метафора частково функціонує як заклик до дій на підтримку України в її боротьбі. Вона підкреслює необхідність міжнародної солідарності та допомоги Україні, адже захист України означає захист усіх демократич-

них держав. Використання цієї метафори може викликати емоційну реакцію міжнародної спільноти, включаючи почуття співпереживання та солідарності. Щит асоціюється з честю, захистом, обов'язком і силою та підкреслює моральну відповідальність за захист не лише території, а й цінностей. Метафора «Україна як щит» ефективно мобілізує міжнародну підтримку, зображуючи Україну як важливу країну, яка потребує допомоги для захисту Заходу. Це потужний інструмент у військово-політичному дискурсі, оскільки він легітимізує залучення інших держав до підтримки України, наголошуючи на її безпеці.

Метафора «заморожений конфлікт» використовується для опису ситуацій, коли активні бойові дії закінчилися, але остаточного політичного чи мирного врегулювання ще не досягнуто. Той факт, що протистояння ще не завершено, створює нестабільність і невизначеність. Метафора «заморожений конфлікт» в контексті російсько-української війни вперше була використана після підписання Мінських домовленостей про встановлення режиму припинення вогню на Донбасі в 2014-2015 роках, хоча це перемир'я було частково виконано, зіткнення тривали різної інтенсивності і повного вирішення конфлікту не досягнуто. З часом обидві сторони зміцнили свої позиції, що призвело до часткової стабілізації ситуації на фронті, однак, не допомогло припинити війну. Це створило певний парадокс: конфлікт нібито «заморожений», але продовжує забирати життя та завдавати шкоди. «Заморожений конфлікт» часто використовується Кремлем як стратегія створення постійного джерела впливу на сусідні країни. У випадку з Україною росія намагається впливати на внутрішню та зовнішню політику країни, зберігаючи контроль над територією Донбасу та анексованим Кримом. Водночас, стан «замороженого конфлікту» означає, що остаточне рішення щодо статусу цих регіонів залишається невизначеним. Така ситуація є перешкодою для інтеграції України в західні структури, такі як ЄС і НАТО. Заморожений конфлікт спричиняє перманентну соціально-економічну нестабільність у прифронтових регіонах. Території сірої зони страждають від економічної ізоляції, високого рівня безробіття та відсутності доступу до базових послуг. Заморожений стан конфлікту деморалізує населення і сприяє корупції та злочинності на непідконтрольних територіях. У випадку України метафора «заморожений конфлікт» також має міжнародний вимір. Війну на Донбасі не можна вважати повністю замороженою, оскільки Донбас зали-

шається однією з найгарячіших точок у відносинах Росії та Заходу. Ця ситуація створює постійне джерело напруги в Європі, а також впливає на безпекову ситуацію в усьому світі. Метафора «заморожений конфлікт» добре описує ситуацію, коли відсутність активних військових дій не призводить до вирішення конфлікту. Проте в українському контексті цей термін має свої обмеження. Війна між Росією та Україною показала, що конфлікт не є і не залишиться «замороженим» у класичному розумінні, особливо після широкомасштабного вторгнення Росії у 2022 році. Це активна війна, яка має фази зростання та спаду активності, але завжди залишається «гарячою» темою міжнародної політики.

В українському контексті метафори війни є особливо важливими через війну, що триває на сході України. Такі українські метафори, як «вічний лютий» та «спробувати херсонські кавуни», відображають певні аспекти українського воєнного досвіду. Вони відображають емоційний стан суспільства, боротьбу за незалежність, національну гордість і стійкість перед обличчям агресора.

Метафора «вічний лютий» виникла в контексті російсько-української війни і може розглядатися як символічний вираз, що відображає глибокі емоції, переживання та реалії війни, зокрема в українському суспільстві. В історичному контексті лютий 2022 року був місяцем, коли почалося повномасштабне російське вторгнення в Україну. Цей місяць став знаковим моментом, який кардинально змінив життя мільйонів українців. Відтоді «лютий» став символом війни, болю, втрат і незламного опору. Всі ці події глибоко закарбувалися в пам'яті українського народу. Метафора «вічний лютий» відображає той факт, що війна триває і завжди супроводжується станом незахищеності, нестабільності та загрози. Соціальна травма, спричинена війною, продовжує впливати на суспільство, формуючи нові культурні та соціальні норми, а «лютий» сприймається вже не просто як один з місяців року, а як символ постійного виклику та боротьби. «Вічний лютий» може символізувати стан психологічного заціпеніння, в якому люди перебувають у постійному стані стресу, тривоги і невизначеності. Це відчуття, коли людина постійно очікує небезпеку та втрати і не має можливості розслабитися та жити нормальним життям. Ця метафора відображає стан емоційної безпорадності посеред постійних потрясінь і трагедій, коли біль і страх стають частиною повсякденного життя, а люди втрачають здатність нормально реагувати. Прикметник «вічний» у цій метафорі підкреслює нескінченну безперервність

процесу і підсилює відчуття того, що війна стає постійною частиною реальності, від якої важко оговтатися. Метафора «вічний лютий» є глибоко символічною і виражає складні емоції та реалії, пов'язані з війною. Вона відображає не лише конкретні події, а й психологічний та соціальний стан суспільства, яке їх переживає. Це вираз постійної боротьби, болю і водночас стійкості, що символізує час, коли лютий, здається, ніколи не закінчиться.

Метафора «спробувати херсонські кавуни» у політичному контексті набула додаткового забарвлення під час російсько-української війни, особливо після окупації Херсонської області російськими військами та подальшого успішного контрнаступу українських сил у 2022 році. Херсонщина відома своїми кавунами, і цей термін з'явився для опису дій українських сил у битві за деокупацію регіону. Кавуни на Херсонщині традиційно асоціюються з родючістю та мирним життям на півдні України. Кавун є символічним продуктом стабільності, процвітання та певного регіоналізму. Під час війни символ кавуна набув нового значення: дієслово «пробувати» означає бажання скуштувати або спробувати щось нове. Метафора «спробувати херсонські кавуни» іронічно натякає на те, що ворог зазнає серйозних втрат, зіткнувшись з українським опором на Херсонщині. Кавун символізує не лише місцевий фрукт, а й труднощі, з якими зіткнулися окупанти, підкреслюючи національну гордість і бажання захистити свою землю. Іронічно використовуючи щось таке знайоме і приємне, як кавун, як символ опору, метафора стає ефективним засобом висміювання ворога. Вона також відображає стійкість українців у боротьбі за незалежність і показує, як повсякденні предмети можуть набувати нового значення у воєнний час.

У повсякденному українському дискурсі військові метафори більш локалізовані і часто використовуються для опису внутрішньополітичних процесів, таких як боротьба за свободу, захист національної ідентичності та бойові дії на сході. Ці метафори спрямовані на консолідацію суспільства навколо національних цінностей і виправдовують жорсткі заходи для вирішення внутрішніх проблем. Крім того, використання військових метафор у політичному дискурсі має значний вплив на суспільні настрої, особливо у формуванні політичних наративів та мобілізації підтримки політичних дій.

Висновки. Метафори війни відіграють важливу роль у політичному дискурсі й активно формують громадську думку. В англо-українському

контексті ці метафори мають особливе значення через історичні та культурні обставини. З прагматичної лінгвістичної точки зору метафори війни виконують кілька важливих функцій: вони дозволяють зрозуміти складні політичні процеси, мобілізують суспільство навколо певних ідей і цінностей та викликають емоційні реакції, що сприяють формуванню колективної ідентичності. Проаналізовані метафори показують, як образи війни

та боротьби стають інструментами політичного впливу, допомагаючи структурувати суспільну свідомість, підтримувати національну єдність та легітимізувати дії влади в кризові часи.

Подальші дослідження в цій сфері можуть бути зосереджені на детальному аналізі використання метафор війни в різних політичних контекстах, зокрема на порівнянні їхньої ролі у внутрішньо- та зовнішньополітичних наративах.

Список літератури:

1. Гаврилюк А. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія: : Філологія. Педагогіка. Вип. 2. 2013. С. 29–33.
2. Довбня Л. Метафоризація: семантичний процес і спосіб світосприйняття Л. Довбня. Українська мова і література в школі. – 2003. – № 8. – С. 64–67.
3. Кіс Т. Формування метафоричної парадигми у процесі еволюції базової метафори [Текст]. Т. Кіс Мовознавство. – 2000. – № 4/5. – С. 52–65.
4. Левченко О., Романишин Н. (2019). Сучасні підходи до автоматизованої ідентифікації метафори. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. № 70. С. 288–298.
5. Пустовіт Л. Засоби вираження метафори [Текст] Л. Пустовіт. Культура слова. – К.: Наукова думка, 1976. – Вип. 11. – С. 34–42.
6. Тимошенко Ю. Феномен метафори: проблема давня й сьогочасна [Текст]. Ю. Тимошенко Слово і час. – 2001. – № 5. – С. 29–37.
7. Царьова І. Сучасний військовий дискурс: процеси неологізації [Текст] І.В. Царьова. Лінгвістика. – 2023. – №2(48).
8. Kamyants A. (2022). Ideological shifts in the BBC headlines translated into Ukrainian and Russian. Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice, 30(1), 86–102.
9. Lakoff G. Metaphors we live by G. Lakoff, M. Johnson. – University of Chicago press, 1989. – 265 p.
10. van Dijk, T. A. (1997). Discourse as Social Interaction. Sage Publications.
11. Wodak, R. (2011). The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual. Palgrave Macmillan.

Buhrii N. R. MODERN MILITARY METAPHOR IN THE POLITICAL ENGLISH-UKRAINIAN DISCOURSE: AN ATTEMPT AT PRAGMALINGUISTIC ANALYSIS

The article is devoted to the study of military metaphors as a key rhetorical tool in the contemporary English-Ukrainian political discourse. Metaphor plays a significant role in political communication, as it allows politicians not only to express complex ideas effectively, but also to evoke strong emotional reactions in the audience. The article is based on the analysis of texts collected from various sources of the English- and Ukrainian-language information space, such as speeches of politicians, news articles and official statements. The military metaphor is of particular importance in the context of military confrontation, where it is actively used to mobilise public support and legitimise political decisions. Particular attention is paid to the use of military metaphors in the context of the russian-Ukrainian war. In particular, the author examines such metaphors as “Ukraine as a shield”, which symbolises its role in defending European democratic values, and “frozen conflict”, which characterises the situation of instability and uncertainty in the context of the war in Donbas. The metaphor of “eternal February” describes the state of constant struggle and insecurity in which Ukrainian society has been living since the beginning of the full-scale russian invasion. This analysis also examines other war metaphors that have emerged in political discourse and highlights their impact on shaping political narratives and public opinion. In the context of the current political situation, especially in the context of global challenges faced by the West as a result of russian aggression, war metaphors have acquired new and broader connotations. The article focuses on the insufficiently studied pragmalinguistic aspect of the use of war metaphors in the English-Ukrainian political discourse. The ongoing war generates new metaphors or imposes new meanings on the existing ones. This issue is of particular importance in the context of shaping the political consciousness of the public, as well as the strategies behind the use of metaphors in different political and cultural contexts.

Key words: military metaphor, political discourse, pragmalinguistics, russian-Ukrainian war, mobilisation, social identity, geopolitical realities, communication strategy.